

ПАМ'ЯТЬ

С.П. БЕВЗЕНКО ЯК ДІАЛЕКТОЛОГ (до 90-річчя від дня народження)

Степан Пилипович Бевзенко навечно увійшов в історію Ужгородського університету як один із фундаторів кафедри української мови і ужгородської мовознавчої школи в галузі історії та діалектології української мови. Народився 7 серпня 1920 р. у селі Станіславівка нинішнього Новоархангельського району Кіровоградської області в селянській родині. Початкову освіту здобув у рідному селі, далі продовжував навчання в Оксанинській школі колгоспної молоді, Уманському педагогічному технікумі, а з 1938 р. – на філологічному факультеті Одеського університету. Закінчити університет йому завадила війна: влітку 1941 р. він стає курсантом Одеського артилерійського училища і вже 2 лютого наступного року опиняється на фронті, де бере участь у багатьох битвах. 8 квітня 1943 р. у страшному бою, в якому мало хто вицілів, волею долі залишився живим, але покаліченим на все життя. Довго лікується і в кінці того самого року добирається до міста Байрам-Алі (Туркменія), де працював у той час евакуйований Одеський університет. Завершує навчання вже в Одесі, куди повернувся університет, і продовжує поглиблювати свою мовознавчу підготовку в аспірантурі в рідному виші. Після її завершення його направляють на роботу до Ужгородського університету, де в лютому 1949 р. займає посаду старшого викладача, а з квітня 1950 р. – завідувача кафедри української мови.

У травні 1950 р. захищає кандидатську дисертацію «Дослідження синтаксису українських літописів XVII ст.», яка в доопрацьованому вигляді була опублікована під назвою «Спостереження над синтаксисом українських літописів XVII ст.» в 9-му томі «Наукових записок» Ужгород. ун-ту (Ужгород, 1954. – С. 165–243). В Ужгородському університеті С.П.Бевзенко інтенсивно і плідно працює за прикладом свого вчителя (керівника кандидатської дисертації) А.А.Москаленка в двох основних напрямках – дослідження історії української мови і українських діалектів. Степан Пилипович рано і глибоко усвідомив важливість діалек-

тних даних при вивченні історії мови. Адже далеко не все необхідне з фактажу для пояснення різних змін у мові можна знайти в пам'ятках писемності, однак багато потрібних фактів збереглося в народних говірках. З другого боку, чимало діалектних явищ можна з'ясувати глибше, використовуючи результати досліджень з історії мови.

1953 р. у видавництві Київського університету виходить друком його праця «Нариси з історичної граматики української мови: Морфологія» (199 с.). Хоча в передмові С.П.Бевзенко зауважує, що цей посібник не претендує «на оригінальність як в самому викладі, так і своїм фактичним матеріалом; останній майже повністю взятий із існуючих посібників і наукових досліджень» (с. 3), та все ж цю працю в післявоєнний період слід уважати, по суті справи, першим досить повним навчальним посібником для студентів з історичної граматики української мови. Створений він на основі авторових лекцій, читаних останніми роками студентам Одеського та Ужгородського університетів.

На цю книжку Бевзенка появилася ґрунтовна і доволі критична рецензія (див.: Українська мова в школі. – 1954. – № 6. – С. 72–76) О.С.Мельничука, відомого знавця історії української та інших слов'янських мов, який у підсумку сказав: «Незважаючи на те, що в посібнику С.П.Бевзенка є ряд переважно дрібних... недоліків, книга в цілому заслуговує на позитивну оцінку. Бажано, щоб у найближчий час цей важливий і в основному вдало складений посібник був перевиданий масовим тиражем як частина підручника з історичної граматики української мови» (с. 76).

У наступні роки С.П.Бевзенко не тільки не полишає роботи над історичною морфологією української мови, а навпаки, заглиблюється в її проблеми, розробляє різні питання ґрунтовніше, публікуючи ряд статей на цю тему. Протягом 1955–1957 рр. він працює над цілком новим варіантом своєї книги як запланованої Інститутом мовознавства ім.О.О.Потебні АН України другої частини кількатомного академічного курсу «Історична граMATика української мови». У зв'язку із затримкою виходу усього курсу (він появилася повністю, в 4-х частинах, тільки в 1978–1983 рр. під назвою «Історія української мови»), С.П.Бевзенко друкує свою частину самостійним виданням «Історична морфологія української мови: (Нариси із словозміни та словотвору)». – Ужгород, 1960. – 416 с. У 1962 році він захищає цю працю як докторську дисертацію. Хоча ця книга планувалася автором також як посібник для студентів, проте вона суттєво

відрізняється від її першого видання 1953 р. не тільки в кілька разів більшим обсягом, але й повнішим висвітленням питання історії словозміни, значно багатшим фактичним матеріалом, який здебільшого перевірений за публікаціями писемних пам'яток, широким залученням діалектних даних, у тому числі й особисто записаних автором в українських говірках і ще доти не опублікованих, уперше досить повно поданим оглядом словотвору в історичному висвітленні. Після розгляду словозміни кожної самостійної частини мови подається нарис творення слів. Хоча автор і усвідомлює необхідність написання цільного огляду історичного словотвору української мови, проте стан дослідження у цій царині на той час не давав йому можливості це зробити. Автор присвятив свою книгу 15-річному ювілею Ужгородського університету.

Книга викликала жвавий інтерес у колах фахівців. Так, М.Ф.Наконечний (див.: Українська мова в школі. – 1962. – № 4. – С. 77–85), указавши на деякі дискусійні, суперечливі, подекуди й хибні погляди, недогляди автора, в той же час відзначає, що в порівнянні з «Нарисами» 1953 р. «Історична морфологія» завдяки критичному ставленні С.П.Бевзенка до використовуваних ним джерел «набуває великою мірою характеру наукового дослідження з низкою оригінальних думок, свіжих доводів, тонких не раз спостережень, що дають підставу для високої в цілому оцінки цієї нової книги» (с. 77). Інший рецензент П.Д.Тимошенко (див.: Вісник Київського університету. – 1962. – № 5: Сер. філології та журналістики. – Вип. 2. – С. 145–150), теж досить критично оцінюючи книгу С.П.Бевзенка, загалом уважав, що основні недоліки цієї праці зумовлені загальним відставанням українського мовознавства в ділянці історії мови від досліджень з української діалектології і сучасної літературної мови. Тому, на його переконання, в «Історичній морфології» С.П.Бевзенка при висвітленні ряду явищ «переважає не історичний, а діалектологічний фактичний матеріал або й матеріал сучасної літературної мови» (с. 147). Водночас рецензент вважає, що ця книга «належить до числа найкращих узагальнюючих праць з українського мовознавства післявоєнного періоду» (с. 146).

Після виходу «Історичної морфології» С.П.Бевзенка редколегія московського журналу «Вопросы языкознания» звернулася до Л.А.Булаховського з проханням прорецензувати її. Булаховський не встиг завершити роботу над рецензією через раптову смерть, але й те, що він написав (див.: Вопросы языкознания. – 1967. – № 5. – С. 113–116), можна вважати ґрунтовним аналізом як достоїнств, так і хиб цієї праці, зокрема він висновує, що книга С.П.Бевзенка – «повноцінний, компетентний, сумлінний», «змістовний, критичний» посібник з історичної граматики української мови, який став вдалим підсумком того, що зроблено в цій ділянці в 2-й пол. XIX і протягом XX ст. (с. 116).

В ужгородський період життя С.П.Бевзенко активно працює також у галузі української діалекто-

логії. Перша його замітка «Більше уваги до діалектологічного атласу української мови» появилася в університетській багатотиражці в лютому 1952 р. У 14-му томі (1955) «Наукових записок» Ужгородського держуніверситету (він же перший випуск «Діалектологічного збірника») він друкує аж три діалектологічні праці. У першій «Завдання вивчення українських говорів Закарпаття» (замість передмови), яка поміщається без зазначення прізвища автора, але належить С.П.Бевзенку (див.: Професор Степан Пилипович Бевзенко. – К., 1999. – С. 28), подається короткий огляд дослідження українських закарпатських говорів і викладено завдання їх вивчення, а саме: створення діалектологічного атласу, вивчення окремих груп говірок і окремих діалектних явищ, дослідження лексики, в тому числі топоніміки, а також синтаксису, який доти майже не вивчався, історії закарпатських говірок, видання спеціальних діалектологічних збірників (див.: Наукові записки Ужгород. ун-ту. – 1955. – Т. 14. – С. 5). Цим фактично був даний старт активному розгортанню досліджень закарпатських говірок. Скажемо відразу, що всі перелічені завдання за кілька десятиліть напруженої праці були значною мірою виконані. Так, вийшли три частини «Лінгвістичного атласу українських народних говорів Закарпатської області УРСР (України)» (1958–1993) Й.О.Дзензелівського, захищено кілька кандидатських дисертацій, у яких досліджено окремі групи українських говірок Закарпаття (В.І.Добош, П.П.Чучка, П.М.Лизанець, В.І.Орос, І.Д.Пагіря), описано словотвір боржавських говірок (В.В.Німчук), дієслово (В.І.Лавер), іменні частини мови (М.І.Сюсько), прислівник (О.Д.Брошняк-Пискач), уперше монографічно досліджено синтаксис південнокарпатських українських говорів у докторській дисертації В.І.Добоша (1978), значною мірою лексику українських говорів Закарпатської області у докторській дисертації Й.О.Дзензелівського (1961), у працях М.А.Грицака та в ряді кандидатських дисертацій (І.В.Сабадош, Ю.В.Юсип, О.Ф.Миголинець, І.Я.Філак, Е.Д.Гоца та ін.). Фраземіці карпатських, у тому числі й закарпатських, говірок присвячена докторська дисертація В.І.Лавера (1992). З топоніміки Закарпаття захистив кандидатську дисертацію К.Й.Галас (1960), а з історії закарпатських говірок появилася монографія Л.Деже (1967), ряд статей С.П.Бевзенка, Е.Балецького, Й.О.Дзензелівського, П.П.Чучки, П.М.Лизанця, К.Й.Галаса, І.В.Сабадоша, І.І.Фекети та ін. І цей процес, який великою мірою запрограмував С.П.Бевзенко, буде ще довго продовжуватися. Тут треба додати, що ужгородський період у його житті назавжди зріднив його із Закарпаттям, Ужгородським університетом. Працюючи пізніше в Одесі, Києві, Степан Пилипович постійно підтримував живі контакти з Ужгородом: приїжджав на всі конференції, що відбувалися в цьому місті, а їх було чимало, головував на державних іспитах, був членом спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій у нашому університеті, виступав офіційним опонентом з

дисертацій, які захищали ужгородці, радо, широко консультував дисертантів, молодих учених, до останніх своїх днів (помер 15 січня 2005 р.) цікавився життям у нашому університеті.

Крім першого випуску «Діалектологічного збірника», за час роботи С.П.Бевзенка в УжДУ побачили світ ще три: 2-й як збірник діалектологічних статей (1957) і 3-й та 4-й як перша й друга частини лінгвістичного атласу Й.О.Дзєндзелівського (1958 і 1960 рр.). Відповідальним редактором усіх чотирьох випусків був Степан Пилипович.

У статті «Лабіалізоване *ы* (*ы^о*) в говорах Закарпаття» (див.: Наукові записки Ужгород. ун-ту. – 1955. – Т. 14. – С. 161–167) С.П.Бевзенко звертає увагу на особливий звук /*ы^о*/ в закарпатських говірках, напр.: *бы^оти*, *мы^оло*. Про нього писав у монографії «Українські говори Підкарпатської Русі і суміжних областей» (Прага, 1938) І.Панькевич. Проте С.П.Бевзенко пішов далі І.Панькевича, зокрема подав інформацію про значно більшу територію вживання цього звука, зазначивши, що /*ы^о*/ відомий майже в усіх закарпатських говірках, але в різних говірках в неоднаковій кількості слів. Найуживаніший він у говірках Ужгородського, Перечинського та Великоберезнянського районів, меншою мірою – в Мукачівському, Іршавському районах і лише в окремих словах – на Хустщині та ще подекуди. На думку С.П.Бевзенка, цей звук відомий також у галицьких, бойківських, словацьких говірках і в нижньолужицькій мові, отже, виступає він, це явище давнє, і можна припустити його загальнослов'янський характер.

Через три роки після згаданої вище статті про завдання у вивченні закарпатських говірок С.П.Бевзенко виступає на першій Ужгородській міжвузівській конференції, присвяченій вивченню карпатських говірок, з доповіддю «Стан вивчення карпатських говірок і завдання дальшого розгортання наукового дослідження їх» (див.: Доповіді та повідомлення: Серія філологічна. – № 3 / Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1958. – С. 3–10). У цій праці автор підкреслює важливість наукового вивчення карпатських говірок як таких, що зберегли давні риси у фонетиці, граматиці, лексиці. Зупиняється на історії дослідження цих говірок, проблемі їх класифікації. Остання може бути розв'язана, вважає Бевзенко, після створення лінгвістичних атласів різних регіонів Українських Карпат. До карпатських говірок він відносить лемківський, бойківський, середньозакарпатський і умовно гуцульський, який за мовними ознаками більш правильно, на його думку, зараховувати до групи галицько-буковинських говірок, однак чимало вчених зараховує його до карпатських. С.П.Бевзенко визначає наступні завдання у дослідженні карпатських говірок: поглиблене вивчення фонетики (із застосуванням експериментальних методів дослідження) і граматики (особливо синтаксису і словотвору); поглиблене вивчення карпатської топоніміки й ономастики; створення регіональних діалектних словників і лінгвістичних атласів; розгортання досліджень з історичної діалектології. Деяко з цих завдань уже реалізовано, але ще багато треба

зробити. Отже, С.П.Бевзенко був спроможний ставити перед діалектологічною наукою завдання, як першочергові так і розраховані на далеку перспективу.

Перебуваючи в Ужгородському університеті, Бевзенко розпочав велику працю з написання вищівського курсу української діалектології. До його повного завершення, яке увінчалось виданням «Української діалектології» (К.: Вища школа, 1980. – 247 с.) – цілісного, повнокровного, авторитетного в науковому плані і компактного навчального посібника, за яким до сьогодні навчаються студенти-україністи філологічних факультетів України, – автор ішов понад 25 років. Це відбувалося в той спосіб, що окремі частини майбутньої книжки автор друкував спочатку у вигляді статей у журналах, наукових збірниках, доповідей на наукових конференціях і под. Майже всі ці частини (розділи, підрозділи) проходили кількаразову апробацію, зазнаючи вдосконалення, напр., розділ «Синтаксис» первинно був опублікований як лекції для студентів з української діалектології в 14-му томі «Наукових записок» Ужгород. ун-ту (с. 205–219), згодом разом з розділом «Лексика», видрукованим у 26-му томі «Наукових записок» Ужгород. ун-ту (1957. – С. 164–188), вийшов на правах рукопису як лекції для студентів УжДУ (див.: Українська діалектологія. Вип. 3: Синтаксис. Лексика. – Ужгород, 1957. – С. 1–20). Окремі частини синтаксичного розділу друкувалися у посібнику С.П.Бевзенка «Українська діалектологія: Метод. вказ.» (Одеса, 1978. – С. 36–51), а також у кількох статтях, і аж так розділ «Синтаксис», довершений, досконалий, появляється в структурі «Української діалектології» 1980 р.

Якщо говорити про синтаксис українського діалектного мовлення, то зазначена вище стаття С.П.Бевзенка на цю тему 1955 року була першою узагальноюючою працею, яка базувалася значною мірою і на особистих спостереженнях автора. Адже в той час синтаксис українських діалектів був дуже слабо вивчений. Відомо, що К.П.Михальчук у праці «Наречія, поднаречія і говори Южної Росії в связи с наречіями Галичини» (1877) через брак потрібного фактичного матеріалу взагалі не торкався цього питання. Певну інформацію із синтаксичних особливостей окремих говірок південно-західного наріччя подає в своїх працях І.Верхратський. Проте, якого великого значення надавав Бевзенко вивченню діалектного синтаксису, свідчить і той факт, що в колективній «Програмі для збирання матеріалів до діалектологічного атласу українських говірок Закарпатської області» (Ужгород, 1960) розробка питань із синтаксису належить саме йому.

1962 року Степан Пилипович повертається до Одеського університету, де обіймає посаду завідувача кафедри української мови (1962–1981) і продовжує активно розробляти різні питання систематичного курсу української діалектології. Саме тут появляється окремими виданнями ряд його навчально-методичних посібників для студентів з цієї

дисципліни. У них відображені різні частини цього курсу.

Узагалі, С.П.Бевзенко як діалектолог працював у дуже несприятливий для української діалектології період. Це був час усіялого приниження цієї науки, особливо після 1972 року, коли ліквідували відділ діалектології в академічному Інституті мовознавства ім.О.О.Потебні, а навчальні посібники «Нариси з діалектології української мови» і «Говори української мови» відомого українського діалектолога Ф.Т.Жилка фактично були вилучені з навчального процесу, і отже, ця навчальна дисципліна на деякий час залишилася без основної фахової навчальної літератури. В таких умовах С.П.Бевзенко у пришвидшеному темпі працює над навчальним посібником з української діалектології, який 1980 року побачив світ у видавництві «Вища школа». Мабуть, слушно вважати, що вихід цього посібника, дуже вдалого як з наукового, так і з навчально-методичного погляду та ще такого авторитетного вченого-мовознавця, яким на той час став С.П.Бевзенко, якоюсь мірою призупинив процес «нищення курсу української діалектології у вузах» і взагалі волюнтаристського зниження ваги цього предмета в колі мовознавчих дисциплін (детальніше про це див.: Професор Степан Пилипович Бевзенко. – К., 1999. – С. 15–16). У наш час цей курс, можна сказати, знову посів своє законне місце в системі вишівських мовознавчих дисциплін та в академічному колі галузей українського мовознавства.

Успіх «Української діалектології» С.П.Бевзенка базувався на використанні ним великого досвіду у цій галузі як власного, так і інших діалектологів. Адже на той час були видані, крім його окремих частин цього курсу, також зазначені вище посібники Ф.Т.Жилка, два випуски з української діалектології Й.О.Дзендзелівського та ін. Важливе значення мав і факт завершення в основному на той час процесу створення і стабілізації навчальної програми з курсу української діалектології. У її створенні найактивнішу участь брав він сам і в співавторстві з Й.О.Дзендзелівським (програма видавалася кілька разів щоразу більш досконало).

Навчальний посібник «Українська діалектологія» (1980) С.П.Бевзенка складається зі вступу і двох частин. У вступі (с. 3–31) висвітлюються загальні питання курсу, зокрема предмет, завдання, значення діалектології, поняття територіальних діалектів та їх співвідношення із соціальними діалектами і взаємозв'язки територіальних говорів з літературною мовою. Подасться важлива інформація з історії української діалектології, а також відомості про джерела вивчення діалектів і методи збирання говіркового матеріалу та дослідження діалектних явищ. Ці питання висвітлюються дуже компактно. Детальніше про них автор пише у навчальному посібнику «Вступ до української діалектології» (Одеса, 1965. – 68 с.).

Перша частина посібника, найбільша за обсягом (с. 32–198), членується на чотири розділи: «Фонетика», «Морфологія», «Синтаксис», «Лекси-

ка та фразеологія». В них системно викладено відмінності українських діалектів на всіх мовних рівнях.

Розділ «Фонетика» утворюють два підрозділи, присвячені відповідно вокалізму і консонантизму українських говорів. Взагалі, виклад матеріалу в цьому розділі можна побудувати по-різному. Напр., Й.О.Дзендзелівський, описуючи в своєму посібнику «Конспект лекцій з курсу української діалектології. Ч. I: Фонетика» (Ужгород, 1965) вокалізм українських говорів, відштовхується від давніх голосних звуків (періоду праслов'янської мови) і простежує, які рефлeksi ці звуки дали в різних українських діалектах. Ф.Т.Жилко за основу бере сучасні звуки і як правило, не вдається в історичні екскурси. А С.П.Бевзенко, характеризуючи сучасні звуки, обов'язково з'ясовує, на місці яких давніх звуків вони зараз уживаються в тих чи інших говорах. Нам видається останній спосіб найбільш прийнятним і з наукового, і з методичного погляду. Адже студенти на час слухання лекцій з української діалектології вже засвоїли знання з історичної граматики української мови. І таким чином у їхній свідомості формується поняття протяжності в часі звукових змін в українській мові від давнини до сучасності. Фактично Бевзенко вдало поєднав підходи Дзендзелівського та Жилка у висвітленні діалектних явищ, зробивши виклад навчального матеріалу дохідливішим для студентів і в той же час зберігши ретроспективний погляд на ці явища. Питанням фонетики українських говорів присвячений також раніше виданий Бевзенком навчальний посібник «Українська діалектологія: Фонетика» (Одеса, 1974. – 52 с.).

Описуючи діалектні відмінності в ділянці змінних частин мови (іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово) в розділі «Морфологія», автор постійно вдається до історичних екскурсів. Тут розглянуто також основні відмінності українських говорів на словотвірному рівні. До написання цього навчального посібника С.П.Бевзенко опублікував з питань морфології та словотвору українських діалектів близько десятка статей у журналах, наукових збірниках, матеріалах наукових конференцій.

Про попередню апробацію розділу «Синтаксис українських діалектів» уже сказано вище. У посібнику 1980 р. з цього розділу студент дізнається про типи відмінностей у діалектному синтаксисі, а також діалектні особливості в словосполученні, простому і складному реченні.

Так само в різних статтях автора був апробований розділ «Лексика і фразеологія». Незважаючи на те, що лексика і фразеологія українських діалектів на кінець 70-х років ХХ ст. була вивчена порівняно слабо, все ж Степанові Пилиповичу вдалося в навчальному посібнику 1980 р. досить предметно висвітлити такі питання, як типи відмінностей у діалектній лексиці і фразеології, її генетичний склад та ряд особливостей.

В усіх розділах першої частини «Української діалектології» С.П.Бевзенко, як глибокий учений,

виклав ряд цікавих власних спостережень щодо різних діалектних явищ.

У другій частині посібника розглядається питання групування українських говорів. Класифікація їх здійснена на основі виділення їхніх специфічних особливостей у фонетиці і граматиці. Питання цієї теми автор раніше розглянув в окремо виданій праці «Діалектні групи і говори української мови» (Одеса, 1975. – 56 с.).

Після кожного підрозділу подано список літератури, яка безпосередньо стосується викладеного матеріалу.

Важливою частиною в навчально-методичному забезпеченні вишівського курсу «Українська діалектологія» є підготовка якісних збірників вправ і завдань для проведення зі студентами практичних занять. З цією метою Степан Пилипович публікує навчально-методичний посібник «Практичні заняття з української діалектології» (Одеса, 1970. – 96 с.). У ньому передбачено вправи і завдання, дуже різноманітні, з усіх частин (розділів, підрозділів) програми. Особливо багато записів зв'язних текстів, які відображають особливості мовлення говірок з усієї української діалектної території. Значно доопрацювавши цей посібник, С.П.Бевзенко перевидав його 1978 року в київському видавництві «Вища школа» під назвою «Українська діалектологія: Збірник вправ і завдань» (128 с.). Чим він відрізняється від попереднього? Передовсім набагато зросла кількість вправ і завдань (555 проти 330 у виданні 1970 р.), і вони стали більш різноманітними. Додано нові тексти, зокрема з академічного видання «Говори української мови: (Зб. текстів)» (К., 1977. – 592 с.). Приведено записи всіх текстів у відповідність з тими джерелами, звідки їх узято. Збільшено кількість текстів-уривків (вправа 536), за якими студентів пропонується визначити, в яких діалектах вони записані. Позаяк ця вправа дуже корисна, то, на наш погляд, кількість таких уривків могла б бути ще більшою.

Високо оцінюючи це видання, водночас вважаємо слушними побажання рецензентів С.С.Панцьо та Г.І.Богущької (див.: Українська мова і література в школі. – 1989. – № 2. – С. 77–78), згідно з якими варто було в темі «Фонетична

транскрипція» подати завдання, в яких би звичайні тексти (записані літературною графікою) пропонувалося записати фонетичною транскрипцією. Корисними були б у цьому виданні також карта українських говорів і списки літератури після кожного розділу, які, до речі, у виданні 1970 р. були наявні.

Не можемо не згадати ще одну, першу в своєму роді, дуже важливу для мовознавчих досліджень працю, колективну, в створенні якої Степан Пилипович був і автором ідеї, і організатором її реалізації, і одним із безпосередніх виконавців, і відповідальним редактором, – «Інверсійний словник української мови». Його перший варіант був підготовлений на базі шеститомного академічного «Українсько-російського словника» (1953–1963) і вийшов друком трьома випусками протягом 1971–1976 рр. (див. рецензію Є.Регушевського і В.Черновецького на 1-й випуск: Мовознавство. – 1973. – № 2. – С. 88–89), а другий, побудований на реєстрі «Словника української мови» в 11 т. (1970–1980), випущений як спільне видання академічного Інституту мовознавства ім.О.О.Потебні та Одеського університету ім.І.І.Мечникова у видавництві «Наукова думка» 1985 р. (812 с.).

Крім діалектології, історичної морфології, історичного та діалектного словотвору, С.П.Бевзенко працював і в інших галузях мовознавчої науки. Йому також належать навчальні посібники для студентів «Структура складного речення в українській мові» (К., 1987. – 78 с.), «Історія українського мовознавства: Історія вивчення української мови» (К.: Вища школа, 1991. – 231 с.), «Вступ до мовознавства: Короткий нарис» (К.: Вища школа, 2006. – 144 с.), «Сучасна українська мова: Синтаксис» (К.: Вища школа, 2005. – 272 с.; у співавторстві).

Характерні риси всіх навчальних посібників С.П.Бевзенка – максимальна ясність, дохідливість і водночас сучасний науковий рівень. Таке вдається не кожному, а тільки тому, хто має глибокі знання, великий педагогічний досвід і, безперечно, любов до студента, велике прагнення передати йому фахові знання. Саме таким був і залишився Степан Пилипович Бевзенко в пам'яті людей, які його знали, шанували, любили.

*Іван Сабадош,
доктор філологічних наук, професор*